

TOVUSHLAR TALLAFUZI BUZILGAN BOLALAR BILAN KORREKSIYALOVCHI LOGOPEDIK ISH BOSQICHLARI

Baxritdinova Gulandom Erkin qizi

*Abdulla Qodiriy nomidagi Jizzax Pedagogika Univeriteti Pedagogika Psixologiya fakulteti
o'qituvchi*

Xamrayeva Sevinch Olishboy qizi

*Abdulla Qodiriy nomidagi Jizzax Pedagogika Univeriteti Pedagogika Psixologiya fakulteti Maxsus
pedagogika: logopediya yo 'nalishi 3 – kurs - 515.22 guruh talabasi*

sevinch@gmail.com

Anatatsiya: *Tovushlar tallafuzi buzilishi – bolalarning nutq rivojlanishida eng keng tarqalgan muammolardan biridir. Bu holat, bolada tovushlarning noto'g'ri talaffuzi, tovushlarni ajrata olmaslik yoki so'zlarni to'g'ri talaffuz qilishda qiyinchiliklar yuzaga kelganida aniqlanadi. Tovushlar tallafuzi buzilgan bolalar bilan logopedik ishlash jarayoni muhim va o'ziga xos yondashuvni talab qiladi. Ushbu maqolada tovushlar tallafuzi buzilgan bolalar bilan logopedik ishning bosqichlari, ularni to'g'ri talaffuz qilishga o'rgatishning samarali metodlari va tegishli usullar ko'rib chiqiladi. Logopedik korreksiya – bu nafaqat so'zlarni to'g'ri talaffuz qilishni o'rgatish, balki bolaning umumiy nutq rivojlanishini yaxshilashga qaratilgan tizimli va izchil faoliyatdir. Maqolada, bolalar bilan ishlashda qo'llaniladigan asosiy metodik yondashuvlar, materiallar va muhim bosqichlar ham muhokama qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Tovushlar tallafuzi buzilishi, Logopedik korreksiya, Nutq rivojlanishi, Talaffuzni tuzatish, Logopedik ish bosqichlari, Nutq korreksiyasi metodlari, Yuzaga kelgan qiyinchiliklar, Logopedik maslahatlar, Nutqni rivojlantirish, O'qish va yozish qiyinchiliklari*

Kirish

Tovushlar Tallafuzi Buzilishining Tushunchasi, Tovushlar tallafuzi buzilishi – bu bolaning nutqida tovushlarni noto'g'ri talaffuz qilish, ular orasida ajratish yoki qoidalariga rioya qilishda qiyinchiliklar paydo bo'lishi holatidir. Nutqning boshlang'ich bosqichlarida bu kabi muammolar ko'pincha uchraydi, lekin ba'zi bolalar uchun bu holat uzoq davom etishi mumkin. Tovushlar tallafuzi buzilishi bolalarda ba'zan shaxsiy va ijtimoiy qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin, chunki ular to'g'ri talaffuzga o'rganmagan holda jamiyatda o'z fikrlarini ifodalashda muammolarga duch keladilar. Logopedik korreksiya – bolalarning nutqdagi bu buzilishlarini tuzatish va to'g'ri talaffuzni o'rgatish jarayonidir. Bu jarayonni amalga oshirishda maxsus metodik yondashuvlar, dasturlar va pedagogik vositalar ishlatiladi. Tovushlar tallafuzi buzilgan bolalar bilan ishlashda bosqichma-bosqich yondashuv muhim ahamiyatga ega. Tovushlar Tallafuzi Buzilishining Sabablari va Belgilari, Tovushlar tallafuzi buzilishining sabablari ko'plab omillarga bog'liq bo'lishi mumk: Biologik faktorlar: Genetik omillar,

miyaning rivojlanishdagi xatoliklar yoki jarohatlar. Psixologik va ijtimoiy omillar: Bola o'zini boshqalardan ajralib turishga, to'g'ri talaffuzni o'rganishga qiyinchiliklarga duch kelganida bu holat kuchayishi mumkin. Ta'lim muhitidagi xatoliklar: Bola nutq rivojlanishi jarayonida noto'g'ri pedagogik yondashuvlar yoki yetarli diqqatning yo'qligi tufayli tovushlarni to'g'ri talaffuz qilishda qiyinchiliklarga uchrashi mumkin. Tovushlar tallafuzi buzilgan bolalarda asosiy belgilarga quyidagilar kiradi . Yozilgan yoki gapirilgan so'zlarni noto'g'ri talaffuz qilish. Ba'zi tovushlarni o'rganishdagi qiyinchiliklar. So'zlarni talaffuz qilganda xatoliklar va ularni noto'g'ri aks ettirish.

Logopedik Ish Bosqichlari

Tovushlar tallafuzi buzilgan bolalar bilan logopedik ishni muvaffaqiyatli olib borish uchun quyidagi bosqichlarni bajarish zarur:

1. Birinchi Bosqich: Diagnostika va Tahlil

Maqsad: Bolaning nutq va talaffuzidagi buzilishlarni aniqlash.

Jarayon: Logoped, bola bilan bir necha marta suhbatlashib, uning tovushlarni talaffuz qilishdagi xatoliklarni aniqlaydi. Diagnostik suhbatlar, testlar va nutq tahlillari yordamida bolaning talaffuz qiyinchiliklarini aniqlash va ular haqida xulosa qilish.

Natija: Boshqa muammolarni, masalan, audiologik yoki psixologik qiyinchiliklarni tekshirish

2. Ikkinchi Bosqich: Individual Reja TuzishMaqsad: Har bir bola uchun individual logopedik reja ishlab chiqish.Jarayon: Diagnostika jarayonidan olingan ma'lumotlarga asoslanib, bola uchun maxsus logopedik darslar va metodikalar tayyorlanadi. Har bir bolaga xos talablarga mos reja tuzish va unga individual yordam ko'rsatish zarur.

Natija: Bola uchun o'qish va yozish qiyinchiliklarini kamaytiradigan moslashtirilgan logopedik dastur tayyorlanadi.^[1]

3. Uchinchi Bosqich: Talaffuzni To'g'rilash

Maqsad: Bolaga to'g'ri talaffuzni o'rgatish va xatoliklarni kamaytirish. Jarayon: O'zgarishlarni amalga oshirish uchun maxsus mashqlar va o'yinlar yordamida bolaga tovushlarni to'g'ri talaffuz qilish o'rgatiladi. Bu bosqichda fonetik va fonologik mashqlar, tovushlarni ajratish va takrorlash metodlari qo'llaniladi.

Natija: Bola tovushlarni to'g'ri talaffuz qilishni o'rganadi va nutqida sodir bo'ladigan xatoliklar kamayadi.

4. To'rtinchi Bosqich: Nutqni Rivojlantirish va Qayta Tekshirish

Maqsad: Nutqni yaxshilash va ilg'or darajaga olib chiqish.

Jarayon: Bola o'z nutqini yanada rivojlantirish uchun qo'shimcha mashqlar, dialoglar, hikoyalar va maxsus testlardan foydalaniladi. Bu bosqichda, talaffuz to'g'ri bo'lgan holda, so'zlashishning umumiy samaradorligini oshirishga qaratilgan.

Natija: Bola yanada aniq va to'g'ri talaffuz qilishni o'rganadi, nutqi ravon va tushunarli bo'ladi.

5. Beshinchi Bosqich: Mustahkamlash va Yordamchi Metodlar

Maqsad: Bola o'z talaffuzini mustahkamlash va kelajakda buzilishlarni oldini olish.

Jarayon: Darslar yakunlanganidan so'ng, bola o'rgangan malakalarni mustahkamlash uchun uy mashqlari, video va audio materiallar yordamida mustahkamlash ishlari olib boriladi. Natija: Bola tomonidan o'zgarishlar va yutuqlarni tasdiqlash, uning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatish.Logopedik Ishning Metodlari va VositalariTovushlar tallafuzi buzilgan bolalar bilan ishlashda turli metodlar va vositalar ishlatiladi. Ba'zi muhim metodlar quyidagilardan iborat:Fonetika va fonologiya asosida o'qish mashqlari.Qisqa hikoyalar va o'yinlar yordamida talaffuzni yaxshilash.Fizik mashqlar va ovoz chiqarish yordamida og'iz bo'shlig'ini rivojlantirish. Vizual va eshitish texnologiyalaridan foydalanish.^[2]

Xulosa

Tovushlar tallafuzi buzilgan bolalar bilan logopedik ishlash jarayoni boshidan oxirigacha tizimli va izchil yondashuvni talab qiladi. Har bir bolaning nutq rivojlanishini yaxshilashda qo'llaniladigan logopedik bosqichlar samarali natijalarga olib keladi. Nutq va talaffuzdagi qiyinchiliklarni tuzatish uchun logopedlarning professionalligi, individual yondashuv va metodik yondashuvlarning ahamiyati katta. Bolaning nutqini to'g'ri va aniq qilish uchun vaqtida va sifatli yordam ko'rsatish zarur.

Foydalangan adabiyotlar

1. Abduqodirov, A. 2021 Bolalar nutqi va uning rivojlanishi. Tashkent: O'qituvchi.
2. Murodova, G. (2020). Oila muhitida bolalar bilan muloqot. Tashkent: Fan va texnologiya.
3. Xodjayeva, Z. 2022 Psixologik muhit va bola nutqi. Samarkand: SamDU.
4. Karimova, D. 2021 Bolalar nutqini rivojlantirishda oila roli. Tashkent: Sharq.
5. Turaev, F. 2023 Kommunikativ qobiliyatlar va bola nutqi. Buxoro: BuxDU.
6. Rahimova, S. 2022 Ota-onalar va bolalar o'rtasidagi muloqot. Tashkent: Muallif.